

3.3. MUNKAHELYI BALESETEK

KÖLLŐ JÁNOS & SINKA-GRÓSZ ZSUZSANNA

Az Európai Bizottság becslése szerint minden három és fél percben meghal valaki az Európai Unióban a munkájával összefüggő okok miatt, és évente több mint hárommillió ember szenved munka közben súlyos – legalább négy napnyi kiesést okozó – sérülést (EB, 2008). Magyarországon 2017-ben százezer foglalkoztatottra két halálos és 640 súlyos baleset jutott, amint azt a 3.3.1. táblázat utolsó sora mutatja.

3.3.1. táblázat: Százezer foglalkoztatottra jutó munkahelyi balesetek száma az EU-ban, 2017

	Halálos		Nem halálos, súlyos ^a	
Legmagasabb	4,49	Románia	3396	Franciaország
Második legmagasabb	3,40	Bulgária	2848	Portugália
...
Második legalacsonyabb	0,54	Ciprus	84	Románia
Legalacsonyabb	0,45	Málta	82	Bulgária
EU27-átlag	1,79		1704	
Magyarország	2,01		640	

^a Legalább négy napos távollétet okozó baleset.

Forrás: Eurostat (2019).

A 3.3.1. táblázat azonban arra is felhívja a figyelmet, hogy a baleseti valószínűségek országok közötti eloszlásáról nem lehet hű képet alkotni. A listavezető Romániában több mint tízszer, Bulgáriában kilencszer gyakrabban fordulnak elő halálos munkahelyi balesetek, mint a legbiztonságosabbnak tűnő Máltán. A súlyos, de nem halálos balesetek valószínűsége viszont éppen Romániában és Bulgáriában a legalacsonyabb, alig két-három százaléka (!) a listavezető Franciaországban mért értéknek.

A *tényleges* munkahelyi baleseti valószínűség országok közötti eltérését számos tényező befolyásolja: a munka és a technológia jellege, a gazdaság ágazati összetétele, a balesetvédelmi előírások és ezek ellenőrzésének a szigorúsága, a munkavállalók és munkáltatók szabálykövető vagy nemtörődöm viselkedése. A *megfigyelt* valószínűség szempontjából azonban ugyanilyen fontos, hogy milyen arányban regisztrálják a bekövetkezett baleseteket, ami erősen függ a munkavállalók és munkáltatók közötti erőviszonytól, továbbá attól, hogy a társadalombiztosítás hogyan kompenzálja az áldozatokat. A sok nem halálos sérülést regisztráló országokban az érintettek jelentős kompenzációra számíthatnak a munkahelyi balesetekre vonatkozó speciális biztosítás terhére (*insurance based accident reporting systems*). Más országokban, Kelet-Közép-Európában szinte mindenütt, a balesetet szenvedők az általános társadalombiztosítási rendszer ügykörébe tartoznak (*legal obligation systems*), kártérítést a munkál-

tatótól követelhetnek, ami erőteljesen csökkenti a vállalatok és intézmények bejelentési hajlandóságát (*Eurostat*, 2019). Valószínűleg ezzel függ össze Bulgária és Románia élesen eltérő helyezése a nem halálos balesetek és a sokkal nehezebben letagadható halálos szerencsétlenségek rangsorában.

A fentieket figyelembe véve a munkahelyi balesetek kérdését egy-egy országon belül időbeli összehasonlításban érdemes tanulmányozni. Magyarországon 2009–2018-ban évi 50–100 halálos és 14–22 ezer nem halálos balesetet regisztráltak, mint az az 3.3.2. táblázatban látható. Az előbbieket esetében 2009–2013-ban jelentős csökkenésre, majd enyhe növekedésre utalnak az adatok. (Ebben az alacsony esetszám miatt a véletlen is komoly szerepet játszhat). 2014 után évi 70–80 eset környékén stabilizálódott a regisztrált esetszám. A nyilvántartott nem halálos balesetek száma évi 14–17 ezerről a 20–22 ezres sávba emelkedett 2015–2018-ban.

3.3.2. táblázat: Százezer foglalkoztatottra eső munkahelyi balesetek száma Magyarországon, 2009–2018

Év	Halálos	Nem halálos, súlyos ^a
2009	91	15 326
2010	89	16 326
2011	75	14 277
2012	60	16 717
2013	50	15 401
2014	74	15 918
2015	81	17 013
2016	75	22 429
2017	76	20 858
2018	71	19 580

^a Legalább négy napos távollétet okozó baleset.

Forrás: *Eurostat* (2019).

A magyarországi baleseti valószínűség ágazatok és vállalat típusok közötti különbségeit ugyanúgy torzítják a bejelentési hajlandóság eltérései, mint a nemzetközi összehasonlítást. Ahogy az 3.3.3. táblázatban látható, az építőipar felel a halálos balesetek több mint egynegyedéért, az összes balesetben való részesedése azonban még a négy százalékot sem éri el. Hasonló aránytalanságot figyelhetünk meg a *mezőgazdaságban* és kisebb mértékben a *szállításban*, és éppen ellentéteset a feldolgozóiparban, ahol az összes bejelentett baleset közel 40 százaléka, a halálos baleseteknek azonban csak a 15 százaléka történt 2011–2017-ben. Hasonlóképpen, míg a *tízfősnél kisebb vállalatok* részesedése a halálos balesetekből több mint 40 százalékos, az összes bejelentett balesetnek csak a 9 százalékáért felelnek.

Ezekből az adatokból nyilvánvaló, hogy a nem halálos balesetek bejelentési valószínűsége az átlagosnál sokkal kisebb az építőiparban, a mezőgazdaságban, a szállításban és általánosságban a kisvállalatoknál, továbbá, hogy ez erősen torzítja az összgazdasági szinten mért teljes baleseti valószínűséget is. Az össz-

gazdasági kockázatra sehogy, a kockázat ágazatok vagy foglalkozások szerinti eltéréseire pedig csak a halálos balesetek gyakoriságából következtethetünk.

3.3.3. táblázat: Ágazatok és vállalati méretkategóriák részesedése az összes és a halálos balesetekből, 2011–2017

	Százalékos részesedés	
	a halálos balesetekből	az összes balesetből
Ágazatok		
Építőipar	25,4	3,9
Szállítás, raktározás	16,4	12,9
Feldolgozóipar	15,1	37,2
Mezőgazdaság, halászat	14,4	3,5
Kereskedelem	6,6	11,8
Többi ágazat	22,1	30,7
Összesen	100,0	100,0
Kis- és nagyvállalatok		
1–9 fős	40,6	9,0
10–49 fős	32,8	24,7
50–249 fős	15,9	33,5
250–499 fős	4,0	11,4
500 fős és nagyobb	6,4	21,3
Ismeretlen	0,3	0,1
Összesen	100,0	100,0

Esetszám: 161 659 baleset, ebből 603 halálos.

Forrás: *ESAW*-adatbázis.

Az itt használt *ESAW (European Statistics on Accidents at Work)* adatbázis – amelynek mikrodadatait az Innovációs és Technológiai Minisztérium Munkavédelmi Főosztálya gyűjti és a minisztérium engedélyével a KSH bocsátotta rendelkezésünkre – csak magukról a balesetekről tudósít, arról nem, hogy különböző ágazatokban vagy foglalkozásokban egy főre vagy egy munkaóra mennyi eset jut. Ezért a Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont (KRTK) Adatbankja által összeállított Admin3 adatbázis¹ 2011–2017-re rendelkezésre álló adataiból kiszámítottuk a ledolgozott munkanapok számát foglalkozás-ágazat-vállalatméret cellákra, és ehhez viszonyítottuk az adott célában bekövetkezett halálos munkabalesetek számát.² Az arányokat az 3.3.1. ábra három része mutatja.

Ami a halálos balesetet szenvedők összetételét illeti, 95 százalékuk férfi, 41 százalékuk ötven évesnél idősebb, miközben a foglalkoztatottnak alig több mint egynegyede tartozik ebbe a kortartományba a KSH Munkaerő-felmérése szerint.³ Az áldozatok 69 százalékát a munkavégzés ideiglenes helyszínén (tehát nem a megszokott munkahelyi környezetben) érte a baleset, 40 százalékukat pedig úton (de csak 11 százalékot közúton). Ez utóbbi adatok arra utalnak, hogy az ismeretlen, változékony környezet fontos rizikófaktornak számít.

A bejelentett balesetek miatt kieső munkaidőnek csak nagyon durva és nyilvánvalóan alábecsült értékét tudjuk kiszámolni a „boríték hátán”. Feltételezve,

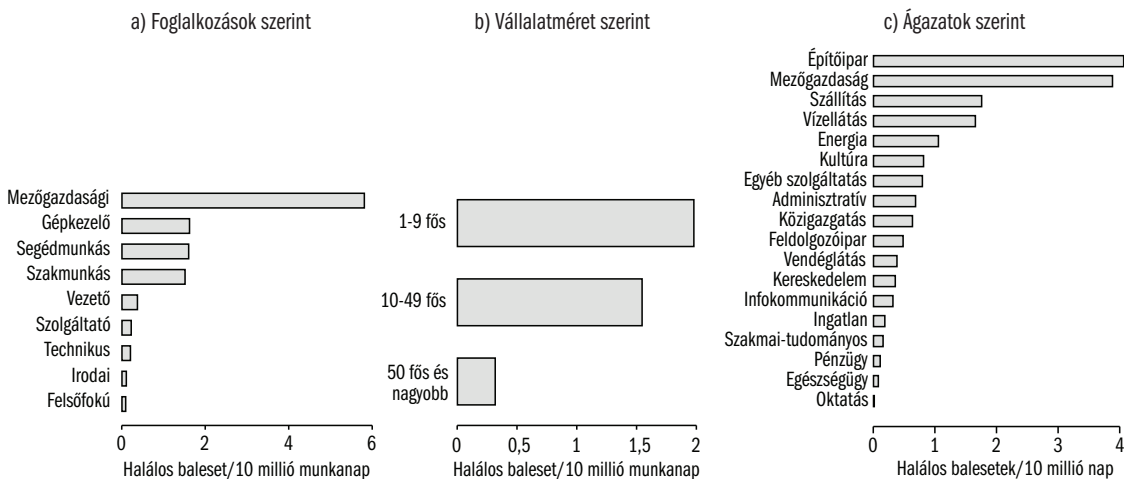
¹ Az adatbázis rövid leírását lásd a Közelkép Függelékében és részletesebben *Sebők* (2019) tanulmányában.

² A számításokat a *KSH–KRTK kutatószobában* végeztük.

³ A 2018. évi 3. negyedévi hullámban például 28,5 százalék.

hogy a $t - 1$. évben kezdődött kieséseknek ugyanakkora hányada nyúlik át a t . évbe, mint amekkora hányada a t . évi kieséseknek a $t + 1$. évbe, tehát egyfajta állandósult állapotban vagyunk, a számítás a 2016. évi ESAW-adatokkal a következőképpen végezhető el.

3.3.1. ábra: Halálos munkabalesetek valószínűsége 2011–2017, 10 millió munkanapra vetítve

Forrás: Saját számítás *ESAW* és *Admin3* adatbázis alapján.

Feltételezzük, hogy minden baleset január 1-jén következik be. Ismert a halálos balesetek száma, esetükben 365 napos kieséssel számolunk. A hat hónaponál hosszabb kiesések esetén alsó becslésként hat hónapos, felső becslésként 12 hónapos értéket tételezünk fel, az ismeretlen hosszúságú kieséseknél pedig az ismert hosszúságúak átlagértékét vesszük alapul. Az összes biztosított napok számát 4,2 milliószor 365 napnak tekintjük. Az így végzett kalkuláció szerint a munkabalesetek miatt kieső munkanapok aránya valahová 0,12 és 0,16 százalék közé eshet, egy százaléknál a látenciát figyelembe véve is bizonyosan kisebb. Ezek nem nagy számok: a munkahelyi balesetek szomorú jelentőségét nem a közvetlen gazdasági veszteség, hanem az áldozatokat és családtagjaikat érő trauma és az esetleges (de ismeretlen mértékű) hosszabb távú egészségkárosodás adja.

Hivatkozások

- EB (2008): *A munkahelyi balesetek és megbetegedések számának csökkentése jobb munkahelyi körülményekkel*. Sajtóközlemény, Európai Bizottság, Brüsszel, június 13.
- EUROSTAT (2019): *Accidents at work statistics*. Statistics Explained.
- SEBŐK ANNA (2019): A KRTK Adatbank Kapcsolt Államigazgatási Paneladatbázisa. *Közgazdasági Szemle*, 66. évf. 11. sz. 1230–1236. o. <https://doi.org/10.18414/KSZ.2019.11.1230>.